

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

گزارش طرح ارتقاء تاب آوری اجتماعی زنان و خانواده

اداره کل هماهنگی معاونت رئیس جمهور در امور زنان و خانواده
با همکاری دفتر امور زنان و خانواده استانداری زنجان

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:	طرح توان افزایی و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در جوامع محلی
کارفرما:	معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری
برگزار کننده:	دفتر امور بانوان و خانواده استانداری زنجان
نام استان:	زنجان
زمان اجرا:	۱۳۹۶ و ۱۳۹۷

فهرست

۱	دیباچه
۲	۱- مرور ادبیات موضوع
۲	۱-۱- چارچوب مفهومی تاب‌آوری
۳	۱-۲- تعاریف
۴	۱-۳- ظرفیت‌ها در تاب‌آوری
۵	۱-۴- تاب‌آوری و توسعه اجتماعی
۶	۱-۵- سرمایه‌ها در ارتقاء تاب‌آوری
۸	۱-۶- نتیجه‌گیری
۹	۲- نقشه استان
۹	۳- گزارش فاز یک
۹	۳-۱- اقدامات انجام شده مقدماتی در راستای اجرایی‌سازی طرح
۱۰	۳-۲- اقدامات انجام شده در راستای انتخاب اساتید و شاخص‌های انتخاب اساتید
۱۰	۳-۳- اقدامات انجام شده در راستای انتخاب سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکلهای غیردولتی و شاخص‌های انتخاب آنان
۱۰	۳-۴- برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز اول طرح
۱۲	۳-۵- پیش طرح در فاز اول و نتایج حاصله از آن
۱۳	۳-۶- گالری تصاویر فاز یک
۱۴	۴- گزارش فاز دو
۱۴	۴-۱- توزیع فعالیت در مناطق استان
۱۵	۴-۲- برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز دوم طرح
۱۵	۴-۳- اقدامات انجام شده در راستای شناسایی نقاط آسیب‌خیز و گروه‌های هدف جهت اجرای فاز دوم طرح
۱۵	۴-۴- اقدامات انجام شده در راستای اطلاع‌رسانی جهت حضور گروه‌های هدف در کلاس‌های آموزشی مربوطه
۱۶	۴-۵- نتایج حاصل از پیش طرح در فاز دوم
۱۷	۴-۶- نقاط قوت و ضعف شناسایی شده
۱۹	۵- نقشه راه تاب‌آوری محلات
۱۹	۵-۱- شهرستان زنجان - کوی پونک
۲۰	۵-۲- شهرستان زنجان - اسلام‌آباد
۲۱	۵-۳- شهرستان زنجان - کوی صفا
۲۲	۵-۴- شهرستان ابهر - کوی طالقانی
۲۳	۵-۵- شهرستان ابهر - منطقه شنات
۲۴	۵-۶- شهرستان خداپنده - کانون بانوان
۲۵	۵-۷- شهرستان خرمدره - روستای قلعه حسینیه
۲۶	۵-۸- شهرستان ایجرود - روستای ینگ‌کند سیدلر
۲۸	۶- سیمای تاب‌آوری
۲۹	۷- سیمای ریسک
۳۰	۸- نقشه راه

فهرست جداول

۳	جدول ۱- تعاریف تاب‌آوری
۵	جدول ۲- تمایز سه نوع ظرفیت براساس معیارهای ذکر شده
۱۴	جدول ۳- توزیع فعالیت‌ها در مناطق استان
۱۶	جدول ۴- مشخصات کلاس‌های آموزشی

فهرست اشکال

- شکل ۱. انواع سرمایه ها در یک فرایند تاب‌آوری ۷
- شکل ۲. ویژگی شهرهای تاب آور ۸
- شکل ۳. نقشه استان زنجان ۹
- شکل ۴. برنامه کارگاه ۱۰
- شکل ۵. گالری تصاویر فاز ۱ ۱۳
- شکل ۶. نقشه گستردگی فعالیت ها در مناطق استان ۱۴
- شکل ۷. نمودار جنسیت شرکت کنندگان ۱۸
- شکل ۸. سیمای کوی پونک ۱۹
- شکل ۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در کوی پونک ۱۹
- شکل ۱۰. سیمای اسلام آباد ۲۰
- شکل ۱۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در اسلام آباد ۲۰
- شکل ۱۲. سیمای کوی صفا ۲۱
- شکل ۱۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در کوی صفا ۲۱
- شکل ۱۴. سیمای کوی طالقانی ۲۲
- شکل ۱۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در کوی طالقانی ۲۲
- شکل ۱۶. سیمای منطقه شنات ۲۳
- شکل ۱۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه شنات ۲۳
- شکل ۱۸. سیمای کانون یانوان ۲۴
- شکل ۱۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در کانون یانوان ۲۴
- شکل ۲۰. سیمای روستای قلعه حسینییه ۲۵
- شکل ۲۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای قلعه حسینییه ۲۵
- شکل ۲۲. سیمای روستای ینگگی کند سیدلر ۲۶
- شکل ۲۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای ینگگی کند سیدلر ۲۶

دیباچه

طرح توان افزایی و ارتقای تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده‌ها، طی سال ۱۳۹۴ از طریق انعقاد موافقتنامه همکاری فیما بین معاونت امور زنان و خانواده و استانداری ها، بصورت پایلوت در ۱۳ اجرایی شد. پس از خاتمه اجرای طرح و بررسی گزارش‌های عملکردی استان‌های پایلوت؛ با توجه به نتایج به دست آمده، استقبال مخاطبان و درخواست سایر استان‌ها جهت اجرای طرح، این طرح بعنوان یکی از طرح‌های ملی معاونت امور زنان و خانواده طی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ از طریق انعقاد موافقتنامه همکاری با استانداری‌های سراسر کشور در دستور کار قرار گرفت. اهداف اصلی دنبال شده در طرح عبارتند از:

- توان افزایی و آشنایی فعالان مدنی و جوامع محلی با فرآیند تحلیل سیستم‌های تاب‌آور
- تقویت تعاملات اجتماعی در جوامع محلی در راستای مواجهه و عبور از چالش‌های اجتماعی و محیط و غلبه بر اینگونه چالش‌ها

- افزایش میزان مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی‌ها به منظور کاهش آسیب‌های اجتماعی
- دستیابی به نقشه راه ارتقای تاب‌آوری اجتماعی استان

با توجه به اهمیت مفاهیم تاب‌آوری اجتماعی و ضرورت تبیین مفاهیم بصورت صحیح و همچنین جلب مشارکت حداکثری جوامع محلی در راستای مدیریت امور مردمی و اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مبتلابه؛ مقرر گردید طرح مذکور در ۲ فاز اجرا شود که در فاز اول، ظرفیت‌سازی جامعه مدنی از طریق آموزش و جلب مشارکت ۲۰ نفر از اعضای سازمان‌های مردم‌نهاد بومی فعال در حوزه‌های اجتماعی، خانواده، سلامت و پیشگیری از آسیب‌ها، بعنوان تسهیلگران محلی انجام گیرد. در فاز دوم، تسهیل‌گران بومی به نقاط در معرض آسیب خیز و آسیب پذیر استان اعزام شده و ضمن ارائه آموزش‌های لازم و انتقال مفاهیم مرتبط، با جلب مشارکت جامعه بومی در راستای شناسایی آسیب‌های اجتماعی هر منطقه و ارائه راهکارهای پیشنهادی ارائه شده توسط آنان، اقدام می‌کنند و سپس نقشه راه هر محله جهت تغییر و بهبود وضعیت تنظیم می‌شود. در نهایت با جمع‌بندی نقشه‌های بدست آمده از محله‌های گوناگون، یک پارچه سازی و ارائه نقشه راه استان حاصل شد.

۱. مرور ادبیات موضوع

۱-۱. چارچوب مفهومی تاب‌آوری

گسترش آسیب‌های اجتماعی و اثرات آن بر جنبه‌های گوناگون جامعه، توجه بیش از پیش سطوح عالی کشور را به این پدیده جلب کرده است. در حال حاضر این ایده به طور گسترده پذیرفته شده که مردم، سازمان‌ها به ابزارها، امکانات و مهارت‌های اساسی نیاز دارند تا با چشم‌انداز ریسک‌های (خطرهای) پیچیده، به هم پیوسته و به طور فزاینده در حال تحول به شکلی مقابله‌کنند تا توانایی استفاده از فرصت‌ها، برای افزایش بهزیستی و رفاه عمومی را داشته باشند. با این وجود، عملی کردن این ایده کاملاً معقول و پذیرفته شده، آسان نیست. دلیل عمده آن نیز عدم وجود ابزار و مهارت‌های لازم برای تحلیل سیستماتیک (منظم) تاب‌آوری است، به شکلی که براساس آن بتوان جنبه‌های مربوط به تاب‌آوری را در برنامه‌ریزی‌های توسعه و اقدامات بشردوستانه وارد کرد.

در این مدل تحلیل تاب‌آوری سیستم‌ها ابزاری است که به متخصصان این حوزه کمک می‌کند تا:

- یک کارگاه موفقیت «تحلیل تاب‌آوری سیستم‌ها برای جوامع محلی با رویکرد زنان و خانواده» را طراحی و برای یک جامعه محلی برگزار نمایند.
- از طریق مشارکت ذی‌نفعان در سطوح محلی بتوانند یک نقشه راه برای افزایش تاب‌آوری کشور، جوامع محلی و انجمن‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در حوزه زنان و خانواده طراحی کنند.
- نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل‌ها را در توسعه و برنامه‌ریزی اقدامات داوطلبانه و اجتماعی از طریق کنشگران مدنی (سازمان‌های مردم‌نهاد و تسهیل‌گران فعال حوزه زنان و خانواده) و نهادهای برنامه‌ریز در سطوح ملی و محلی ادغام نمایند.

۲-۱. تعاریف

تاب‌آوری چیست؟

تاب‌آوری، توانایی خانواده‌ها، جوامع محلی و مردم یک کشور برای جذب و بهبود یافتن از شوک است، در حالی که ساختار و منابع (درآمد) زندگی‌شان را برای مواجهه با استرس‌های بلند مدت، دگرگونی و بی‌ثباتی، به طور مثبت تطبیق یا تغییر می‌دهند (میچل، ۲۰۱۳). جدول زیر تعاریف متفاوت دیگری از مفهوم تاب‌آوری را از دیدگاه اندیشمندان در رشته‌های مختلف ارائه داده است.

جدول ۱. تعاریف تاب‌آوری

نویسنده	تعریف
Wildavsky (1991)	به ظرفیت برآمدن از عهده خطرات ناگهانی پس از پیدایش، تاب‌آوری گفته می‌شود؛ یادگیری ترمیم و بازیابی.
Holling et al (1995)	تاب‌آوری ظرفیت اضافی یا توانایی یک سامانه برای هضم مشکل است یا میزان مشکلی است که یک سامانه پیش از اینکه ساختار سامانه به‌وسیله تغییر دادن متغیرها تغییر کند، می‌تواند هضم کند.
Horne and Orr (1998)	تاب‌آوری کیفیت بنیادی اشخاص، گروه‌ها، سازمان‌ها و سامانه‌ها به‌عنوان یک کل است برای پاسخگویی مفید به تغییر چشمگیری که در هنگام از هم گسستن الگوی پیش‌بینی شده حوادث رخ می‌دهد، بدون به‌کار گرفتن دوره‌های طولانی از حرکت رو به پسرفت.
Mallak (1998)	تاب‌آوری توانایی یک شخص یا سازمان برای طراحی سریع و حرکات مثبت انطباقی کاربردی هماهنگ شده با وضعیت اضطراری است، به‌گونه‌ای که فشار کمی را متحمل شود.
Miletti (1999)	با توجه به معانی بلایا، تاب‌آوری محلی بدین معناست که یک منطقه، بدون متحمل شدن ضررهای ویرانگر، خرابی، کم شدن بهره‌وری یا کیفیت زندگی و بدون گرفتن کمک زیاد از طرف جوامع خارجی، قادر به پایداری در برابر یک حادثه طبیعی بسیار بزرگ باشد.
Comfort (1999)	ظرفیت سازگار کردن منابع و مهارت‌های موجود برای سامانه‌های جدید و شرایط عملیاتی.
Paton, Smith and Violanti (2000)	تاب‌آوری یک فرآیند فعال خوداصلاح‌کننده را شرح می‌دهد. تدبیر آگاهانه و رشد توانایی برای فعالیت به لحاظ روانشناسی در یک سطح بسیار بزرگ، نسبت به انتظار معینی که با توجه به توانایی‌های اشخاص و تجربه‌های پیشین وجود دارد.
Cardona (2003)	ظرفیت جوامع یا اکوسیستم‌های آسیب‌دیده برای هضم آثار منفی و ترمیم آن‌ها.
Pelling (2003)	توانایی یک عامل برای برآمدن از عهده فشار یک خطر یا سازگار شدن با آن.
Resilience Alliance (2005)	تاب‌آوری اکوسیستمی، ظرفیت یک اکوسیستم است برای تحمل کردن آسیب، بدون هضم شدن در درون شرایط متفاوت کیفی که به‌وسیله مجموعه متفاوتی از فرآیندها کنترل می‌شود.
UNISDR (2005)	ظرفیت یک سامانه، جامعه یا اجتماع در معرض خطرات برای سازگار شدن، مقاومت کردن یا تغییر دادن برای رسیدن به سطح قابل قبولی از عملیات و ساختار و ادامه آن. این موضوع تعیین می‌شود به‌وسیله درجه‌ای که سامانه اجتماعی قادر به سازمان‌دهی خودش است برای افزایش این ظرفیت، آموختن از بلایای گذشته، حفاظت آتی بهتر و بهبود ارزیابی‌های کاهش امکان خطر.

(منبع: Manyena, 2006: 437)

آستانه بحرانی: نقطه‌ای که تغییری بزرگ در سیستم رخ می‌دهد.

لایه های اجتماع: افراد یا گروه‌هایی از مردم با ویژگی‌های مشترک، بسته به بافت یا زمینه، لایه‌ها ممکن است خانواده‌ها، انجمن‌ها، گروه‌ها، یا جوامع محلی و مسئولینی از سطوح استانی و ملی (سیستم‌ها یا انجمن‌های بهداشتی و مربوط به سلامت و یا حرفه‌ای و...) باشند.

ارتقاء تاب‌آوری: مدیریت اثرات شوک‌ها و موضوعات مرتبط با ریسک و تغییرات و بی‌ثباتی‌های آینده با تقویت ظرفیت جذب شوک‌ها یا با انطباق یافتن برای کاهش در معرض قرارگیری آن‌ها و یا دگرگونی به شکلی که شوک دیگر نتواند اثری بر سیستم داشته باشد.

ریسک (خطر): ترکیب احتمال یک رویداد و پیامدهای منفی آن.

شوک: رویدادی ناگهانی که در اغلب موارد اثر منفی زیادی روی آسیب‌پذیری سیستم و اجزاء آن می‌گذارد. شوک‌ها اثرات منفی (یا مثبت) عمده‌ای را روی معنای زندگی مردم با کارکرد مردم و کشور دارند.

شوک فراگیر: حوادث نادر (بافراوانی کم) که تقریباً بر همه اشخاص در گروه هدف اثر می‌کند، مانند درگیری‌ها، منازعات و جنگ‌های خشونت‌آمیز، فوران آتش‌فشان، زلزله و یا کاهش ارزش پول و یا یک رویداد اجتماعی آسیب‌پذیر که جنبه همگانی در آن جغرافیا گرفته است مانند کودکان کار یا اعتیاد در یک گروه سنی.

شوک ویژه: رویداد مهمی که به طور خاص بر افراد و خانواده‌ها اثر می‌گذارد، مانند مرگ نان آور اصلی و یا از دست دادن فعالیت یا کاری که منبع اصلی درآمد است.

شوک فصلی: مانند سیل که مربوط به فصل بارانی سال است، یا تغییرات در قیمت مواد غذایی، تغییرات قیمت بازار یا شوک در یک محدوده زمانی معین مانند جابجایی‌های مکرر و یا بیماری وبا در بعضی مناطق و کشورها.

استرس (فشار، تنش): روند طولانی مدت که تضعیف‌کننده توانایی بالقوه یا تعمیق‌کننده آسیب‌پذیری کنشگرهای آن سیستم است.

سیستم: واحدی از اجتماع (مانند فرد، خانواده، گروهی از مردم با ویژگی‌های مشترک، انجمن طایفه و قوم، بوم یا محیط زیست (مانند جنگل) یا نهاد یا وجودی فیزیکی (مانند شبکه زیر ساخت شهری) می‌باشد.

آسیب‌پذیری: تجلی آمادگی یا استعداد ابتلا به آسیب و در معرض قرار گرفتن.

۱-۳. ظرفیت‌ها در تاب‌آوری

ظرفیت جذب (کنار آمدن): توانایی یک سیستم برای آماده بودن، کاهش دادن و یا جلوگیری کردن از اثرات منفی شوک‌ها، با استفاده از پاسخ‌های مقابله‌ای از پیش تعیین شده به منظور حفظ و بازگرداندن ساختارها و کارکردهای اساسی و ضروری آن سیستم است. این ظرفیت شامل مکانیسم‌های مقابله‌ای است که در طول دوره‌های شوک مورد استفاده قرار می‌گیرد، به عبارت دیگر وقتی مردم برای مقابله و غلبه بر ریسک‌ها، براساس منابعی که به طور مستقیم در دسترس‌شان است، به ریسک واکنش نشان می‌دهند، از ظرفیت کنار آمدن یا جذب استفاده می‌کنند. منطق زیر بنایی این ظرفیت، عبارت است از: بازسازی یا ترمیم سطح موجود رفاه بلافاصله پس از وقوع یک حادثه.

ظرفیت انطباق: توانایی یک سیستم برای تنظیم، اصلاح و یا تغییر ویژگی‌ها و اعمال آن سیستم است تا آسیب‌های بالقوه آینده را تعدیل کرده و از فرصت‌ها به شکلی استفاده کند تا بتواند به عملکردش، بدون تغییرات عمده کیفی در عملکرد یا هویت ساختاری‌اش ادامه دهد، به عبارت دیگر به اقدامات فعال یا پیشگیرانه (مورد انتظار) که مردم براساس تجربیات گذشته‌شان آن‌ها را به کار می‌گیرند تا درس‌هایی از تجارب گذشته یاد گرفته و براساس این خطرات آینده را پیش‌بینی کرده و معیشت یا کاهش آسیب را تنظیم نمایند. ظرفیت انطباق در راستای تغییرات تدریجی بوده و در جهت حفظ وضع موجود رفاه مردم در مواجهه با خطرات آینده به کار گرفته می‌شود. تفاوت عمده بین ظرفیت‌های کنار آمدن (جذب) و انطباق در محدوده زمانی فعالیت‌هایی است که هر کدام از ظرفیت‌ها به کار می‌گیرند. در حالی که ظرفیت جذب، درگیر ماموریت‌های تاکتیکی و با منطق برنامه‌های کوتاه مدت است، ظرفیت انطباق شامل ماموریت‌های راهبردی و برنامه‌ریزی‌های بلندمدت‌تر را در بر می‌گیرد.

ظرفیت تغییر (تحول، دگرگونی، مشارکتی): توانایی برای ایجاد یک سیستم کاملاً جدید به طوری که شوک دیگر هیچ تاثیری نداشته باشد. این ظرفیت زمانی ضروری است که ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، سیستم موجود را غیر قابل دفاع می‌کند. مثال‌هایی از ظرفیت تحول شامل: معرفی ساز و کار حل تعارض در یک جامعه محلی، اقدامات برنامه‌ریزی شهری و اقدامات لازم برای از بین بردن کامل فساد، توانایی مردم برای دسترسی به دارایی و گرفتن کمک از پهنه گسترده تر سیاسی و اجتماعی (یعنی از سازمان‌های دولتی و به اصطلاح جامعه مدنی) است که طی آن مردم در فرآیندهای تصمیم‌گیری مشارکت می‌کنند. از سوی دیگر، با ایجاد موسسات یا توسعه ظرفیت‌های نهادی در سطوح محلی هم رفاه فردی را بهبود می‌بخشند و هم موجب نیرومندی اجتماعی در بحران‌های آینده می‌شوند.

برای تمایز بین این سه نوع ظرفیت براساس چهار معیار ذکر شده به جدول زیر توجه کنید:

جدول ۲. تمایز سه نوع ظرفیت براساس معیارهای ذکر شده

معیار	ظرفیت جذب	ظرفیت انطباق	ظرفیت تغییر
پاسخ به ریسک	به اعتبار گذشته	مورد انتظار (آینده)	مورد انتظار (آینده)
قلمرو زمانی	کوتاه مدت	بلند مدت	بلند مدت
میزان تغییر	کم (وضع موجود)	متوسط، تغییرات افزایشی	زیاد، تغییرات ریشه‌ای
نتیجه	ترسیم سطح فعلی رفاه	تامین رفاه آینده	افزایش رفاه حال و آینده

۴-۱. تاب‌آوری و توسعه اجتماعی

در سالهای اخیر کاربرد مفهوم تاب‌آوری برای سامانه‌های اجتماعی بسیار مورد توجه قرار گرفته است و برخی از محققان کاربرد آن را مورد توجه قرار می‌دهند؛ درحالیکه دیگران نسبت به آن محتاط هستند. بسیاری از کاربردهای عملی که تاکنون صورت گرفته است، برای بررسی روابط تاب‌آوری اجتماعی-اکولوژیکی بوده است؛ برای نمونه: روش‌هایی که به وسیله آن تلاش‌های صورت گرفته برای بهبود تاب‌آوری اجتماعی به تاب‌آوری اکولوژیکی کمک می‌کند. (Davidson ۲۰۱۲: ۱۱۳۹). مطالعاتی که درباره واکنش به آثار خطرات به وسیله بیشاپ و همکاران (۲۰۰۰) و میالر و همکاران (۱۹۹۹) انجام شد، نشان داد که فقط عوامل مهم در تاب‌آوری اجتماعی-اکولوژیکی (یادگیری چگونگی زندگی با تغییر و تردید، ترکیب انواع دانش برای یادگیری و دانش‌اندوزی و ایجاد فرصت برای خود سازمندی و ایجاد پیوند) تاب‌آوری را افزایش نمی‌دهند بلکه وجود آنها با سطح مشارکت در فعالیت‌ها و گروه‌های اجتماعی (برای نمونه: عضویت در انجمن‌ها و گروه‌های فعالیت اجتماعی) همبستگی دارد. از این مشاهده می‌توان نتیجه گرفت که با فعالیت در زمینه کاهش خطرات، امکان خطر در جامعه می‌تواند کاهش یابد حتی اگر اعضای جامعه به خودی خود دست به کاری نزنند. وجود تعداد بیشتری از مردم در فعالیت‌های اجتماعی، حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی، سودمندی و حل مسئله را ایجاد می‌کند و در نتیجه، تاب‌آوری آن‌ها در برابر بلایا و حوادث طبیعی یا خطرات اجتماعی بیشتر خواهد بود.

با وجود اینکه تحقیق بیشتر درباره این مسئله الزامی است، این تحقیق این امکان را روشن کرد که راهبردهای کاهش خطرات با توسعه اجتماعی ارتباط داده شوند و مکمل فعالیت‌های توسعه اجتماعی با آموزش خطرات خاص و فعالیت‌های کاهش ارتباط داده شوند. کی یفر (۱۹۸۴) و پیتون و بیشاپ (۱۹۹۶)، راهبردهای تفویض قدرت اجتماعی را این چنین تشریح کردند: توسعه مشارکت اجتماعی، افزایش کنترل مشاهده شده توسط ذی‌نفعان، آسان‌سازی شناخت اجتماعی از مشکلات، تدوین و توسعه راهبردهایی برای حل مساله یا فائق شدن بر مشکلات براساس روش‌هایی سازگار با نیازها، سامانه‌ها و ارزش‌های یک اجتماع خاص. برای تقویت تفویض قدرت، یک روش اجتماعی برای تصمیم‌گیری توصیه شده است. مشارکت در شناخت مشکلات مشترک و گسترش و اجرای راه‌حل برای آن‌ها، توسعه پیروز شدن بر مشکل با تمرکز بر مشکل، مسئولیت‌پذیری اجتماعی و تعهد عملی را آسان می‌کند. تمرکز روی اقدام فعالانه در مسائل برجسته به پروراندن سودمندی و مشارکت گروه‌های ذی‌نفع و افراد کمک می‌کند؛ بنابراین در این مدل تفویض قدرت، عوامل کلیدی می‌توانند در این کلمات خلاصه شوند: سودمندی، پیروز شدن بر مشکل یا مساله، تقویت حس مسئولیت‌پذیری اجتماعی و ساختارهای پشتیبانی که به طور خلاصه در بالا شرح داده

شد. مبنای تفویض قدرت فقط یکبار ایجاد می‌شود؛ گام بعدی شناخت تغییر اجتماعی، شرکت داشتن اعضای جامعه برای ایجاد پشتیبانی متقابل (کمک کردن به گسترش مسئولیت‌پذیری اجتماعی و پشتیبانی جامعه) و فرصت‌هایی برای تحت فشار قرار دادن نهادهای اجتماعی و حاکمیتی (کمک کردن به توسعه سودمندی و پیروز شدن بر مشکل با تمرکز بر مشکل) است؛ همچنین شاید سودمندی به هم پیوسته (مشارکت تعاملی) یک شاخص خوب برای سطح همکاری و کمک موجود در درون یک اجتماع باشد و در نتیجه، شاید تا اندازه‌ای احتمال موفقیت راهبردهای کاهش مساله یا مشکل را ایجاد کرده که نیاز دارد تا عملیات به هم پیوسته و منظم پذیرفته و اجرا شوند.

نقش مدیریت بحران و تاب‌آوری اجتماعی شامل ترکیب و تطبیق دورنماها / نیازهای به دست آمده از مشاوره اجتماعی در درون یک بافت راهبردی شده و تا جایی که ممکن است برای تهیه اطلاعات و منابع لازم برای تقویت تفویض قدرت، خودیاری و ارتقاء تاب‌آوری جست و جو می‌شود؛ بنابراین نهادهای سیاست‌گذار در حوزه‌های اجتماعی (به عنوان مثال معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری) به عنوان مشاور جوامع عمل می‌کنند نه به عنوان هدایت کننده فرآیند تغییر؛ علاوه بر این، شاید پذیرش یک راهبرد رشدگرا، برای ارتقای شایستگی و تاب‌آوری اعضای جامعه، بافتی را آماده کند که موجب تاب‌آوری مداوم در طی زمان شود. نادر بودن خطرات و یا ریسک‌ها و شوک‌ها، یک پیامد مهم دارد؛ برای نمونه: یک الگوی کمبود یا خسارت به راهبردهایی می‌انجامد که اعضای جامعه را به اینکه برای کاهش خسارتهای ناشی از خطرات، سرمایه مالی یا اجتماعی خود را خرج تقویت یا اصلاح خانه یا ساختمانشان کنند، تشویق می‌کند. از دیدگاه دیگر رشد، تمرکز روی سرمایه‌گذاری در اصلاح ساختاری برای افزایش ارزش سرمایه‌های اموال، افزایش ارزش فروش دوباره یا کاهش هزینه‌های بیمه‌ای خواهد بود و این یعنی نشان دادن منافع اجتماعی و شخصی که از انجام فعالیتهای کاهش خطر معین به دست می‌آید؛ بنابراین، این روش از تمرکز روی ارزش‌سازگاری محلی و محیط و توسعه راهبردهای هدایت شده به سوی حفظ کیفیت درک شده زندگی در رابطه با فعالیت خطرات، ریسک‌ها و یا شوک‌ها دفاع می‌کند «ادامه تفویض قدرت قانونی و در نتیجه شایستگی‌هایی که تاب‌آوری را در برابر مصائب پی‌ریزی می‌کنند شامل ادغام سودمندی به هم پیوسته، توانایی‌های فائق آمدن بر مشکل و پشتیبانی از حس تعلق و هویت اجتماعی می‌شود. این موضوع توانایی برای واکنش در برابر مصائب را طوری پرورش خواهد داد و تقویت خواهد کرد که خسارت و بی‌نظمی را به حداقل برساند و رشد را ارتقا دهد. این موضوع از طریق طرح‌ها و فعالیت‌هایی که مشارکت اجتماعی را در حل مشکل تقویت می‌کنند، به آسانی انجام می‌شود؛ اگر از همان ابتدا فعالیت اجتماعی بر یک حادثه خطرناک خاص استوار باشد، این موضوع به‌طور ویژه‌ای اهمیت می‌یابد.» (رمضانزاده لسبویی، ۱۳۹۳).

خصوصیات یک جامعه (شهر یا محله) تاب‌آور

امروزه برای درک ویژگیها و خصوصیات جوامع تاب‌آور مطالعات زیادی صورت گرفته است؛ برای نمونه: کای و همکاران (۲۰۱۱: ۳۶۹-۳۶۰) مطالعه‌ای با عنوان «شناسایی مطلوبترین استراتژی‌های بهبود تاب‌آوری اکولوژیکی در برابر سیل در مناطق آسیب‌پذیر اکولوژیکی» را انجام داد؛ هرچند او در مطالعه تنها به بررسی عوامل سیلاب در یک شهر کوچک پرداخت اما در مطالعه خود به این نتیجه رسید که مسائل مدیریت در تاب‌آوری بسیار مهم است:

- توانایی تحمل شوک‌ها و ضربه‌های وارده از یک خطر به گونه‌ای است که آن خطر (ریسک‌ها و یا شوک‌ها) تبدیل به سانحه نشوند (احتمال شکست را کاهش دهد)
- توانایی برگشت به عقب پس از سانحه (بتواند پیامدهای شکست را کاهش دهد)
- امکان و فرصت برای تغییر و پذیرش پس از سانحه (زمان موردنیاز برای بهبودی و همچنین مقدار آسیب‌پذیری را کاهش دهد)

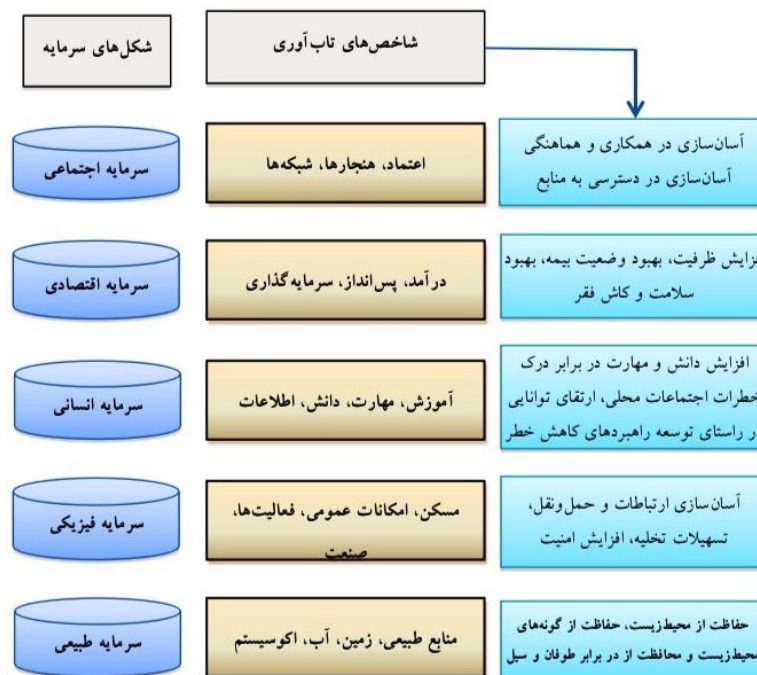
۵-۱. سرمایه‌ها در ارتقاء تاب‌آوری

برای ایجاد شهرها، محله‌ها و یا جوامع تاب‌آور با تأکید بر نقش مدیران محلی، اشکال مختلف سرمایه نقش دارند که سرمایه اجتماعی با تأکید بر مؤلفه‌های اعتماد، شبکه‌ها و هنجارها یکی از انواع سرمایه تأثیرگذار می‌باشد. سرمایه اجتماعی تاریخچه‌ای بس طولانی و نامحسوسی در میان علوم اجتماعی دارا می‌باشد. اولین کسی که این اصطلاح را به کار برد هانی فان بود. بعدها جیمز کلنن نقش شرکت اجتماعی را در شکل‌گیری فرهنگ و تعلیم و تربیت شرح داد. (قالیباف و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۳). سرمایه

اجتماعی یکی از ابعاد برجسته تحقیقاتی علوم اجتماعی است، این اصول اجتماعی باعث تقویت افراد و گروه‌ها می‌شود. « سرمایه اجتماعی با عضویت در گروه‌ها و انجمن‌ها، اهداف گروهی را مثل دموکراسی، مشارکت و توسعه اجتماعی را تقویت می‌کند.» (پوتنام، ۲۰۰۲: ۶۹). پوتنام مدعی است که «شرکت در اجتماع مانند شبکه‌های رسمی و شبکه‌های غیررسمی جامعه، مرکز اصلی مفهوم سرمایه اجتماعی است» (۲۰۰۰: ۵۶). سرمایه اقتصادی، انسانی، سرمایه فیزیکی و سرمایه طبیعی از انواع سرمایه‌های دیگر هستند که در مجموع به صورت یک سامانه در عملکرد اجتماعات تاب‌آور تأثیرگذار هستند (Mayunga, 6: ۲۰۰۷). «سرمایه اقتصادی که درآمد پولی و سایر منابع مالی و دارایی‌ها و نیز تجلی نهادی آن یعنی حقوق مالی را در برمی‌گیرد. سرمایه اقتصادی سیال‌تر است و به آسانی به سرمایه اجتماعی و فرهنگی تبدیل می‌شود، در مقابل، قابلیت تبدیل سرمایه اجتماعی به سرمایه فرهنگی پرهزینه‌تر است.» (نوربخش، ۱۱۱: ۱۳۹۰-۱۱۲) سرمایه انسانی بیشتر آموزش، مهارت و دانش مدیران و سطوح محلی در برابر ریسک‌ها و خطرات را شامل می‌شود. آموزش و ظرفیت‌سازی کاهش خطرپذیری بلایا در سطح محلات به عنوان یکی از اصولی است که در فرآیند مدیریت تاب‌آوری و بلایا پیوسته باید مورد توجه قرار گیرد. سرمایه فیزیکی شامل مسکن، امکانات عمومی و... است که آسان‌سازی در ارتباطات و حمل و نقل از زیرمجموعه‌های آن به شمار می‌رود و در نهایت، سرمایه طبیعی هم شامل منابع طبیعی، آب و اکوسیستم می‌باشد که در این بخش باید گونه‌های خاص گیاهی و جانوری و شرایط محیط طبیعی زندگی افراد و حفاظت از آنها در برابر بلایا محافظت شوند»

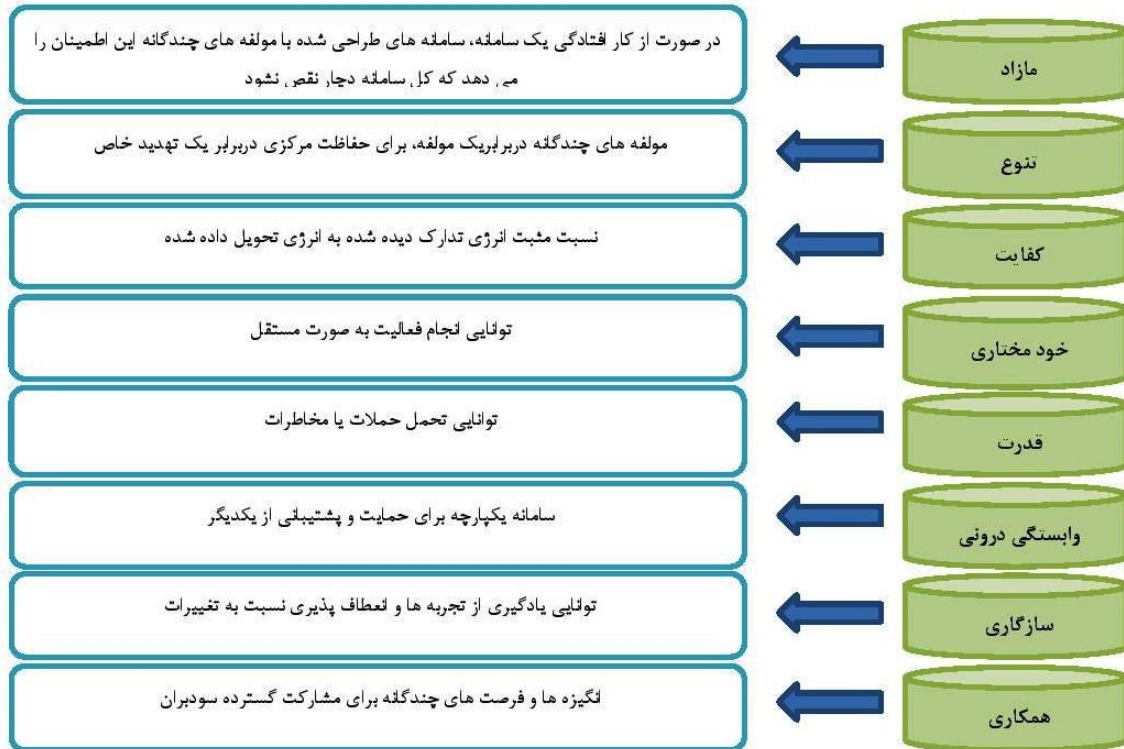
از مهمترین خصوصیات جوامع تاب‌آور، عملکرد سرمایه انسانی در شهرها است. سرمایه انسانی، مهارت، دانش و سطح اطلاعاتی جوامع را در ارتباط با بهبود وضعیت تاب‌آوری می‌سنجد. افزایش دانش و مهارت در برابر درک خطرات شهروندان، ارتقای توانایی در راستای توسعه راهبردهای کاهش خطر از مهمترین ویژگی‌های جوامع تاب‌آور می‌تواند دانسته شود که برای ایجاد این وضعیت آموزش به عنوان یک اصل ضروری پیوسته مورد تأکید برنامه‌ریزان است. در رابطه با آموزش خطرات، این فرآیند می‌تواند به وسیله آماده کردن شهروندان با طرح‌های خطری که چالش‌های بالقوه، فرصتها و رفتارهایی که به وسیله اجتماع در برابر خطر صورت می‌گیرد را شرح دهد و همچنین توسعه راهبردهای استفاده کردن از آنها یا مدیریت و احاطه کردن آنها را شرح می‌دهند.

برای ایجاد جوامع تاب‌آور در برابر بلایا و خطرات پنج سرمایه، اجتماعی، اقتصادی، انسانی، فیزیکی و طبیعی تأثیرگذار هستند. برای ایجاد جوامع تاب‌آور در سالهای اخیر، این رویکرد بسیار مورد بررسی قرار گرفته است. راه حل‌های بسیاری زیادی هم برای ایجاد جوامع تاب‌آور ارائه شده است. شکل زیر نوع تقسیم بندی سرمایه‌ها و نقش آن‌ها را در تاب‌آوری جوامع به تصویر می‌کشد

شکل ۱. انواع سرمایه‌ها در یک فرآیند تاب‌آوری

شکل زیرهشت ویژگی شهرهای تاب‌آور را از دیدگاه گودزچالک مطرح می‌کند که این ویژگیها عبارت اند از: تنوع، کفایت، خودمختاری، قدرت وابستگی درونی، سازگاری، مازاد و همکاری. خودمختاری شهرها بر توانایی انجام فعالیتهای مدیریتی شهری به صورت مستقل تأکید دارد. قدرت هم بر توانایی و مقاومت شهر در راستای مقابله با انواع بلایا و خطرات اشاره دارد و نیز همکاری و سازگاری بر میزان مشارکت شهروندان.

شکل ۲. ویژگی شهرهای تاب آور

۶-۱. نتیجه گیری

آموزش در سطوح مختلف جامعه با هدف حفظ امنیت به ویژه در زمان وقوع خطرات و شرایط پس از وقوع، اهمیت بیشتری دارد. مهمترین اقداماتی که نهادهای برنامه ریز در این زمینه می توانند انجام دهند عبارتند از: آگاهی و برنامه های آموزشی درباره کاهش خطرپذیری، برنامه های آموزشی برای مقامات محلی و مدیران جامعه، برنامه ها و تمرینهای مشارکتی برای اعتمادسازی و مشارکت ذی نفعان در جوامع محلی و در نهایت، در راستای تاب‌آوری جوامع به لحاظ رویکردی و براساس قوانین موجود در کشور ابتدا باید میزان تاب‌آوری در ابعاد مختلف با تأکید بر شاخصها و معیارهای قابل سنجش مورد واكای قرار بگیرد. طرح ارتقا تاب‌آوری زنان و خانواده ابتکاری است که از سال ۱۳۹۵ تاکنون توسط معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری در سطح ملی و با همکاری بخش‌ها و نهادهای ذیربط در استانها برنامه‌ریزی و اجرا شد تا بتواند ضمن آموزش و توسعه ظرفیت های فردی و گروهی برای ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی زنان و خانواده در سطوح محلی، جوامع را به درک فعال از چشم انداز ریسک و چگونگی اثر آن بر سیستم و چگونگی کنش های جامعه در هر زمینه، تعیین این که در کدام لایه جامعه آن خطرات به بهترین شکل مدیریت شوند و استفاده از مجموعه ای از اصول تاب‌آوری به منظور تقویت ظرفیت سیستم برای جذب شوک و یا انطباق و تغییر به طوری که کمتر در معرض شوک قرار گیرند، مجهز نموده تا با برنامه ریزی مشارکتی و تقویت لایه های اجتماعی، بتوانند ارتقا تاب‌آوری اجتماعی حوزه زنان و خانواده از کوتاه تا بلند مدت را محقق سازند.

۲. نقشه استان

شکل ۳. نقشه استان زنجان

۳. گزارش فاز یک

۳-۱. اقدامات انجام شده مقدماتی در راستای اجرایی‌سازی طرح

شناسایی تسهیل‌گر سطح ۱ متخصص، آموزش دیده و مورد تایید معاونت امور زنان و خانواده که تسلط کافی بر موضوع داشته و سابقه همکاری با معاونت را در طرح‌های سال گذشته موضوع تاب‌آوری داشته‌اند که اسم ایشان طی هماهنگی با استان و مکاتبه از سوی معاونت امور زنان و خانواده به استان‌ها اعلام گردید و دعوت ایشان برای اجرای طرح و هماهنگی زمانی برای ارائه خدمات متناسب با طرح صورت پذیرفت.

هماهنگی برای برگزاری نشست توجیهی توسط دفتر امور زنان و خانواده استانداری، با حضور تسهیلگر سطح ۱، جهت تبیین اهداف طرح و چگونگی اجرای بهینه آن در سطح استان، با توجه به سوابق اجرایی و گزارش‌های اجرای پروژه طی سال‌های گذشته و توجیه کارشناسان مرتبط با طرح در استانداری و مشاوران امور بانوان فرمانداری‌های سطح استان انجام گردید. سایر تجهیزات مطابق دستورالعمل ارسالی از سوی معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری و چک لیست اقلام و لوازم و الزامات برگزاری کارگاه آموزشی نیز تهیه شد (به‌طور مثال: لوازم التحریر مورد استفاده در کارگاه، مکان برگزاری، لوازم کمک آموزشی مانند ویدئو پروژکتور، پرینتر و...). امکانات صوتی و سرمایشی محل برگزاری قبل از اجرای کارگاه بازرسی و نواقص برطرف گردید.

۲-۳. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب اساتید و شاخص‌های انتخاب اساتید

انتخاب اساتید برای هر کدام از استان‌ها براساس ارزیابی‌های معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری در طرح تاب‌آوری سال قبل و با توجه به توانایی تسهیل‌گران، شناخت نسبت به اقلیم و آسیب‌های استان و تجربه موفق در همکاری با معاونت امور زنان و خانواده و باتوجه به شاخص‌های زیر صورت گرفته است.

- تخصص، مدرک تحصیلی
- تجربه کار تسهیل‌گری در سطح استان
- تسلط کامل بر آمار آسیب‌های اجتماعی استان
- اجرای طرح‌های پژوهشی و آموزشی متعدد مرتبط در این زمینه
- استاد برجسته کشوری

۳-۳. اقدامات انجام شده در راستای انتخاب سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های غیردولتی و شاخص‌های انتخاب آنان

سازمان‌های مردم‌نهاد بومی فعال در حوزه‌های اجتماعی، خانواده، سلامت و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در سراسر استان براساس شاخص‌های زیر و مکاتبه با کارشناسان امور بانوان فرمانداری‌ها و معرفی از سوی آنها انجام شد. هم‌چنین هماهنگی با کارشناسان دفتر امور اجتماعی و فرهنگی استانداری، بهزیستی و فرمانداری‌های سراسر استان در بخش سازمان‌های مردم‌نهاد نیز در این زمینه صورت پذیرفت:

- فعال و خود انگیخته در حوزه‌ی آسیب‌های اجتماعی به ویژه زنان و خانواده
- فعال در سمن‌های مرتبط با دفتر امور بانوان یا مراکز مرتبط با آسیب‌های اجتماعی
- اطمینان از مشارکت در اجرای مرحله‌ی دوم طرح
- توانایی تسهیل‌گری
- حداقل تحصیلات کارشناسی

۴-۳. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز اول طرح

<ul style="list-style-type: none"> • به مدت ۶ روز • ۲۰ و ۲۵ الی ۲۶ اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ 	مدت زمان
<ul style="list-style-type: none"> • ۱۳۹۷/۲/۰۹ دفتر امور بانوان و خانواده استانداری به مدت ۳ ساعت 	زمان جلسه توجیهی
<ul style="list-style-type: none"> • برنامه آموزشی و الزمات و جزوات آموزشی و کمک آموزشی توسط اساتید و تسهیل‌گران از یک هفته قبل در اختیار استانداری قرار گرفت 	ارسال بسته توجیهی

شکل ۴. برنامه کارگاه

خلاصه‌ی فعالیت‌های اجرایی و علمی انجام شده تا برگزاری کارگاه به شرح زیر است:

- اسفند ۱۳۹۶: مشخص شدن مجری و عقد تفاهم‌نامه با مجری طرح در استان زنجان
- اسفند ۱۳۹۶: برگزاری جلسات هماهنگی مجری با مدیر کل دفتر بانوان و خانواده استانداری زنجان جهت تعیین راهبردها و سیاست‌های اجرایی طرح در استان
- فروردین ۱۳۹۷: شکل‌گیری دبیرخانه و تیم اجرایی طرح

- اردیبهشت ۱۳۹۷: برگزاری اولین جلسه‌ی توجیهی برای شرکت‌کنندگان احتمالی در کارگاه
- اردیبهشت ۱۳۹۷: برگزاری کارگاه اول تربیت تسهیل‌گران
- خرداد ۱۳۹۷: نگارش گزارش کارگاه اول و هماهنگی با شرکت‌کنندگان در کارگاه اول برای تسهیلگری در مرحله دوم
- خرداد الی مرداد ۱۳۹۷: اجرای مرحله دوم طرح

خلاصه اجرای کارگاه:

این کارگاه آموزشی با حضور ۲۹ نفر از نمایندگان سازمان‌های مردم‌نهاد فعال معرفی شده از سوی فرمانداری ها و به تسهیل‌گری آقای دکتر امیری مدت ۶ روز در اردیبهشت ماه ۱۳۹۷ در سالن کنفرانس اداره کل بهزیستی استان زنجان برگزار گردید. این کارگاه با رویکرد آموزش مشارکتی و شیوه‌های خلاق آموزشی مباحثی از جمله: تاریخچه تاب‌آوری و تعاریف آن، ریسک‌ها، شوک‌ها، استرس‌ها و تاثیر آن بر سیستم، شناسایی شکاف‌ها در تاب‌آوری سیستم و تدوین نقشه‌راه تاب‌آوری سیستم در گروه‌ها مورد بحث و تمرین قرار گرفت.

جدول ۳- مشخصات اعضای سازمانهای مردم‌نهاد و تشکل‌های غیر دولتی آموزش دیده بعنوان تسهیلگران محلی

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک و رشته تحصیلی	نام شهرستان	ساعات حضور در کارگاه
۱	سهیلا پرچگانی	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه بازتاب توسعه زنگان	۳۶
۲	مژگان احمدی	کارشناسی ارشد علوم اجتماعی	موسسه همیاران سلامت مهر زنجان	۳۶
۳	حسن الهی فر	دکتری مشاوره و راهنمایی	موسسه آسایش ابهر	۳۶
۴	حمید حدیدیان	کارشناسی علوم اجتماعی	بنیاد تحکیم خانواده کوثر زنجان	۳۶
۵	الهام بحری	کارشناسی روانشناسی	موسسه توانبخشی حیات	۳۶
۶	شهبین دخت تاج کی	کارشناسی روانشناسی	موسسه سلامت روان بهروان	۳۶
۷	ندا اسماعیل پور	کارشناسی علوم اجتماعی	انجمن هنرمندان زن زنجان	۳۶
۸	زهره بیگدلی	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه مددکاری فردای روشن	۳۶
۹	مریم خامه	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه ترنم مهر باران	۳۶
۱۰	مینا معصومی	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه رشد رویش	۳۶
۱۱	مهری شویکلو	کارشناسی ارشد علوم اجتماعی	موسسه مددکاری سپیده خدابنده	۳۶
۱۲	داود زارعی	کارشناسی مدیریت دولتی	موسسه همیاران مهرزنجان	۳۶
۱۳	مهین حیدری	کارشناسی روانشناسی	موسسه رشد رویش	۳۶
۱۴	لیلا علی محمدی	کارشناسی مشاوره	موسسه کیمیای مهر اشراق	۳۶
۱۵	معصومه نظری	کارشناسی روانشناسی	موسسه سلامت روان خرمدره	۳۶
۱۶	معصومه بهرامی	کارشناسی علوم تربیتی	کانون فرهنگی مذهبی کوثر	۳۶
۱۷	ناهید ملکیان	کارشناسی علوم تربیتی	بنیاد ازدواج کوثر	۳۶
۱۸	فاطمه حبیب نیا	کارشناسی ارشد علوم اجتماعی	موسسه پرتو افروزان	۳۶
۱۹	علی شیروانی راد	کارشناسی ارشد مشاوره	موسسه مشاوره راد	۳۶
۲۰	مینا حیدری	کارشناسی ارشد علوم اجتماعی	موسسه ترنم باران	۳۶
۲۱	سیده پریسا موسوی	کارشناسی روانشناسی	موسسه روی خط زندگی	۳۶
۲۲	حیدرعلی عباسی	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی روان پوشش شفای زنجان	۳۶
۲۳	سکینه سهرین بیگلو	کارشناسی علوم تربیتی	کانون فرهنگی اجتماعی زنان ایجرود	۳۶

ردیف	نام و نام خانوادگی	مدرک و رشته تحصیلی	نام شهرستان	ساعات حضور در کارگاه
۲۴	فرشته وطن دوست	کارشناسی علوم اجتماعی	کانون زنان بازرگان	۳۶
۲۵	عبدالعلی حاجیلو	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه مشاوره آفتاب خدابنده	۳۶
۲۶	ناهید کلانتری	کارشناسی روانشناسی	انجمن حمایت از سلامت روان بهروان	۳۶
۲۷	مهرنوش ابراهیم نیا	کارشناسی علوم اجتماعی	انجمن هنرمندان زن زنجان	۳۶
۲۸	آذر شکری	کارشناسی ارشد روانشناسی	موسسه ترنم باران	۳۶
۲۹	تهمینه ناجی کیوی	علوم حوزی	موسسه فرهنگی مذهبی کوثر	۳۶

۳-۵. پایش طرح در فاز اول و نتایج حاصله از آن (مبتنی بر پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

در فاز اول طرح که ۶روز (۳۶ ساعت آموزشی) به طول انجامید، نمایندگان ۲۹ سازمان مردم‌نهاد و فعال اجتماعی به عنوان تسهیل‌گر سطح ۲ تحت آموزش قرار گرفتند. مطالب و سر فصل‌های آموزشی براساس محتوای در نظر گرفته شده توسط معاونت امور زنان و خانواده که در اختیار اساتید قرار گرفته بود، تدریس گردید. لازم به ذکر است فرآیند آموزشی به صورت کارگاهی طراحی و شرکت‌کنندگان علاوه بر یادگیری مطالب تئوری در قالب گروه‌های ۶-۵ نفره به تمرینات عملی پرداختند.

نقاط قوت شناسایی شده توسط تسهیلگر سطح یک:

- مشارکتی بودن پروژه در محتوا و شکل
- افزایش تعامل سمن‌ها با همدیگر و با دفتر امور بانوان
- انگیزه‌ی بالای تسهیل‌گران محلی در یادگیری و تمرین تکنیک‌های تسهیل‌گری

نقاط ضعف شناسایی شده تسهیلگر سطح یک:

- عدم آشنایی قبلی شرکت‌کنندگان کارگاه با مبحث تاب‌آوری اجتماعی

نقاط قوت شناسایی شده کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری:

- برنامه ریزی دقیق جهت اجرای دوره
 - توزیع بسته‌های آموزشی ویژه تسهیلگران سطح ۲
 - مکان مناسب آموزشی با امکانات لازم
 - انتخاب افراد با سطح علمی بالاتر و فعالیت مرتبط از سوی شهرستانها
 - حضور پیوسته کارشناسان دفتر امور بانوان در کارگاه
- با توجه به استقبال حدود ۲۶ سازمان مردم‌نهاد از کارگاه‌های فاز (۱) ضمن داشتن حضور فعال و موثر در کارگاه‌ها، رقابت بین آنها به جهت انتخاب شدن و تائید نهائی بعنوان آموزش‌گر محلی فاز (۲) (۹ گروه) بسیار مشهود و جالب بود که با نظر نافذ و ارزشمند مدیرکل دفتر امور بانوان (سرکار خانم بلوری) و معاون دفتر امور بانوان و خانواده (سرکار خانم علی‌محمدی) کارشناس مربوطه (سرکار خانم مرادی) و بخاطر انگیزه بالا و ارزشیابی بعمل آمده از تسهیلگران در پایان دوره، مقرر گردید از تسهیلگران به صورت ۲ نفره و مشارکتی در هر گروه با توجه به توانمندی هر فرد در مباحث تخصصی استفاده گردد. همکاری تسهیلگران در کارهای گروهی و مشارکتی با عنایت به اینکه اکثریت آنها فعال در حوزه آسیب‌های اجتماعی بودند بسیار خوب و مثال زدنی بود.

نقاط ضعف شناسایی شده توسط کارشناس طرح در دفتر امور زنان و خانواده استانداری:

- کم بودن سقف اعتبار تخصص یافته به طرح با توجه به حجم گسترده آسیب‌های اجتماعی و افراد درگیر این آسیب‌ها و نیاز آموزش آنان در نقاط مختلف استان

۳-۶. گالری تصاویر فاز یک

شکل ۵. گالری تصاویر فاز ۱

۴. گزارش فاز دو

۴-۱. توزیع فعالیت در مناطق استان

شکل ۶. نقشه گسترده فعالیت‌ها در مناطق استان

جدول ۳. توزیع فعالیت‌ها در مناطق استان

محل	شهرستان
کوی پونک	زنجان
اسلام آباد	زنجان
صفا	زنجان
طالقانی	ابهر
شنات	ابهر
کانون بانوان (زنان تحت پوشش)	خدابنده
روستای قلعه حسینیه	خرمدره
روستای ینگی کند سیدلر	ایجرود
روستای گلایر	ایجرود

۴-۲. برنامه اجرایی و زمانبندی اجرای فاز دوم طرح

- برگزاری نشست با مدیران شهرستانی جهت هماهنگی برای ورود به محلات (یک هفته).
- ارتباط با جامعه محلی، اطلاع رسانی اولیه و هماهنگی ورود به محلات در سطح محلی (دو هفته).
- برگزاری کارگاه های آموزشی و جلب مشارکت جامعه محلی در راستای شناسایی آسیب های اجتماعی محلی و بهره گیری از ظرفیت های مشارکتی جامعه محلی و راهکارهای عملیاتی برای کاهش آسیب (یک تادو ماه).
- طراحی و تدوین نقشه راه محلی با مشارکت جامعه محلی (دو هفته).
- ترسیم نقشه راه ارتقاء تاب آوری استان (یک هفته)

۴-۳. اقدامات انجام شده در راستای شناسایی نقاط آسیب خیز و گروه های هدف جهت اجرای فاز دوم**طرح**

- همکاری مرکز کنترل و فرماندهی پلیس ۱۱۰ با ارجاع تماس های مربوطه در حوزه اجتماعی و همچنین با کمک مرکز آموزش علمی کاربردی فرماندهی انتظامی استان.
- معاونت محترم امور فرهنگی، پیشگیری و امور اجتماعی اداره کل بهزیستی استان زنجان که این مناطق را بخوبی می شناختند (به عنوان نمونه استفاده از اطلس مناطق آسیب خیز شهرستان زنجان) و در سایر شهرستانها با هماهنگی اداره بهزیستی شهرستانها که اشرافیت و شناخت کامل از مناطق آسیب خیز داشتند. (نامه ها پیوست می باشد).
- رایزنی با دفترخانه های ازدواج و طلاق در جهت شناسایی مناطقی که فراوانی ثبت ۲ مورد اشاره شده در آنها بیشتر بود.
- تشکیل جلسه با کارشناس پیشگیری از آسیب های اجتماعی اداره آموزش و پرورش برخی شهرستانها در خصوص شناسایی نقاط آسیب خیز براساس آمار ارسالی از مدارس و نقشه خطر پذیری مدارس.
- برنامه ریزی جهت توزیع آموزشگران محلی به مناطق آسیب خیز شناسایی شده در تمامی ۸ شهرستان.

۴-۴. اقدامات انجام شده در راستای اطلاع رسانی جهت حضور گروه های هدف در کلاس های آموزشی**مربوطه**

- تبلیغ و اطلاع رسانی در خصوص برگزاری دوره آموزشی و ثبت نام از علاقمندان جهت حضور در کلاسها و کمک و حمایت گروه های ذی نفوذ صورت پذیرفت.
 - از قبیل نامه نگاری با مدیران برخی از مدارس و ادارات بهزیستی شهرستانها که پرونده و اطلاعات دقیق جامعه هدف طرح را داشتند جهت معرفی به آموزشگران.
 - استفاده از مسئولین کلینیک های مددکاری و مدیران عامل پایگاه ها و موسسات سلامت روان در محلات به عنوان آموزشگر طرح، که از قبل جامعه هدف مد نظر را شناسایی کرده بودند و نزد آنها پرونده داشتند.
 - اطلاع رسانی از طریق دهیاران بخصوص در روستاها.
 - چاپ بنر تبلیغاتی و نصب در فروشگاهها، مدارس، مساجد و معابر اصلی مناطق مد نظر.
 - لازم به ذکر است با عنایت به همزمان شدن برگزاری و شروع کلاس های فاز ۲ با ایام ماه مبارک رمضان، تبلیغات، اطلاع رسانی و ثبت نام از مخاطبان در مساجد محلات با کمک ائمه جماعت و هیئت امنای بسیار خوب و موثر بود.
 - اقدامات انجام شده در راستای شناسایی و هماهنگی با گروه های ذی نفوذ در میان مردم محلی جهت اجرای طرح.
 - ارتباط گیری با بانوان موثر در محل.
 - به دلیل اجرای طرح های اجتماع محور از سوی سمن ها در محلات پرخطر افراد در دسترس بودن.
 - آگاهی بیشتری تسهیل گران و درس آموزی از پروژه مشابه سال گذشته برای انتخاب محلات.
- مقرر گردید تا ده روز بعد از اجرای کارگاه درفاز اول تسهیلگران سطح دو، برنامه اجرایی خود را طبق شیوه نامه اجرایی طرح بر مبنای ۶۰ ساعت آموزشی و توجیهی برای مردم محله بعد از مشورت و همفکری با مردم محلی تنظیم و به کارشناس فرمانداری و در نهایت به کارشناس مجری طرح ارائه دهند.

اکثر تسهیلمان با توجه به وقت آزاد شرکت کنندگان، جدول زمانبندی اجرای کارگاه را در طی ماه مبارک رمضان شروع و به پایان رساندند.

در این فاز، ۹ محله و روستای آسیب خیز از ۵ شهرستان تحت پوشش طرح قرار گرفت. میزان ساعات آموزشی به طور میانگین برای هر محله ۶۰ ساعت بوده که در قالب فعالیت های تسهیل‌گری و آموزش مشارکتی انجام شده است. شایان ذکر است مجموعاً در فاز دوم اجرای پروژه ۳۸۰ نفر به میزان ۲۲۸۰۰ نفر/ساعت مورد آموزش قرار گرفتند.

جدول ۴. مشخصات کلاس های آموزشی

نام شهر / منطقه / محله	نام آموزشگر محلی (عضو سازمان غیردولتی)	میزان ساعت تدریس و تسهیلگری	تعداد متریان (زنان و خانواده های محلی)	عنوان ریسک یا شوک
زنجان / پونک	تهمینه ناجی کیوی	۶۰	۳۰	بیکاری دختران با تحصیلات دانشگاهی
زنجان / اسلام آباد	حیدر علی عباسی ناهید ملکیان	۶۰	۴۰	حاشیه نشینی
زنجان / صفا	الهام بحری سیده پریسا موسوی	۶۰	۴۰	آسیب های ناشی از طلاق
ابهر / طالقانی	حسن الهی فر	۶۰	۴۰	اعتیاد
ابهر / شنات	علی شیروانی راد	۶۰	۴۰	اعتیاد
خدابنده / کانون بانوان	مهری شویکلو عبدالعلی حاجیلو	۶۰	۴۰	فقر و نابرابری های اجتماعی
خرمدره / روستای قلعه حسینیه	معصومه نظری	۶۰	۴۰	حاشیه نشینی
ایجرود / روستای ینگه کند سیدلر	حمید حدیدیان مهین حیدری	۶۰	۴۰	بیکاری
ایجرود / روستای گلابر	سکینه سهرین بیگلو	۶۰	۷۰	فقر

۵-۴. نتایج حاصل از پایش طرح در فاز دوم

• مبتنی بر نتایج ارزیابی تسهیلگر سطح ۲

با توجه به آسیبهای اجتماعی موجود و پیشرفت آنها که به صورت سونامی جامعه رادگیر کرده است، پیشنهاد می شود، دولت نقش جدی تری در رابطه با کنترل و پیشگیری داشته باشد. اجرای دوره تاب آوری اجتماعی در این شرایط یک اقدام خوب، اما کافی نیست. مردم در این شرایط نیاز به تغییر نگرش و کار فرهنگی عمیق دارند. قبل از اجرای طرح تاب آوری باید در این خصوص زمینه سازی کرد و در این صورت اگر این طرح به خوبی انجام شود، نقش بی بدیلی در کاهش آسیبهای اجتماعی خواهد داشت. در هر صورت زمانی می توان گفت طرح موفق عمل کرده است که راهکارهای ارائه شده مورد توجه مسئولین باشد و بتوانند آنها را عملی سازند.

مشارکت موثر گروه های محلی برای شرکت در کارگاه و فرآیند اجرایی طرح، درگیر نمودن در فرآیند تدوین برنامه ریزی مشارکتی برای اولویت بندی مسائل محلات و فعالیت های میدانی برای شناخت ظرفیت ها، سرمایه ها و دارایی های محلات نشان از ارتباط موثر شرکت کنندگان از مدل اجرایی طرح می دهد. شایان ذکر است این طرح در محلات با شرایط یکسانی روبرو بوده است و محلاتی که سازمان های مردم نهاد و تسهیلگران تجربه مشارکتی را از قبل در آنها داشته است، میزان پیشرفت و اعتماد عمومی نسبت به طرح بالاتر بوده است. با عنایت به برگزاری طرح در حاشیه شهرها از سویی فرصت مغتنمی برای شرکت در کارگاه و از سویی بانوان روستاها در مناطق دوردست استان، با عنایت به دغدغه ها و آسیب هایی که با آن مواجه

هستند، کمتر زمانی برای شرکت منظم در کارگاه داشته که جذب این نوع مخاطبین تجربه و تخصص کار با این نوع مخاطبین را می‌طلبید و این مشارکت در فرآیند طرح منظم و توسعه یافت.

• مبتنی بر نتایج ارزیابی تسهیگر سطح ۱ و کارشناس طرح تاب‌آوری در دفتر امور زنان و خانواده استانداری ارزیابی براساس مشاهدات و بازدیدهای میدانی صورت‌پذیرفته و شاخص‌هایی مانند مشارکت افراد و گروه‌های محلی، درگیر نمودن شرکت کنندگان در انتخاب و اولویت‌بندی مساله، بهره‌گیری از ظرفیت‌های محلی برای حل مساله و مشکل مطرح شده و میزان ارتباط موثر تسهیگر سطح ۲ با جامعه محلی در نظر گرفته شده است.

۴-۶. نقاط قوت و ضعف شناسایی شده (از نگاه تسهیگر سطح ۲، کارشناس طرح در دفتر امور زنان و

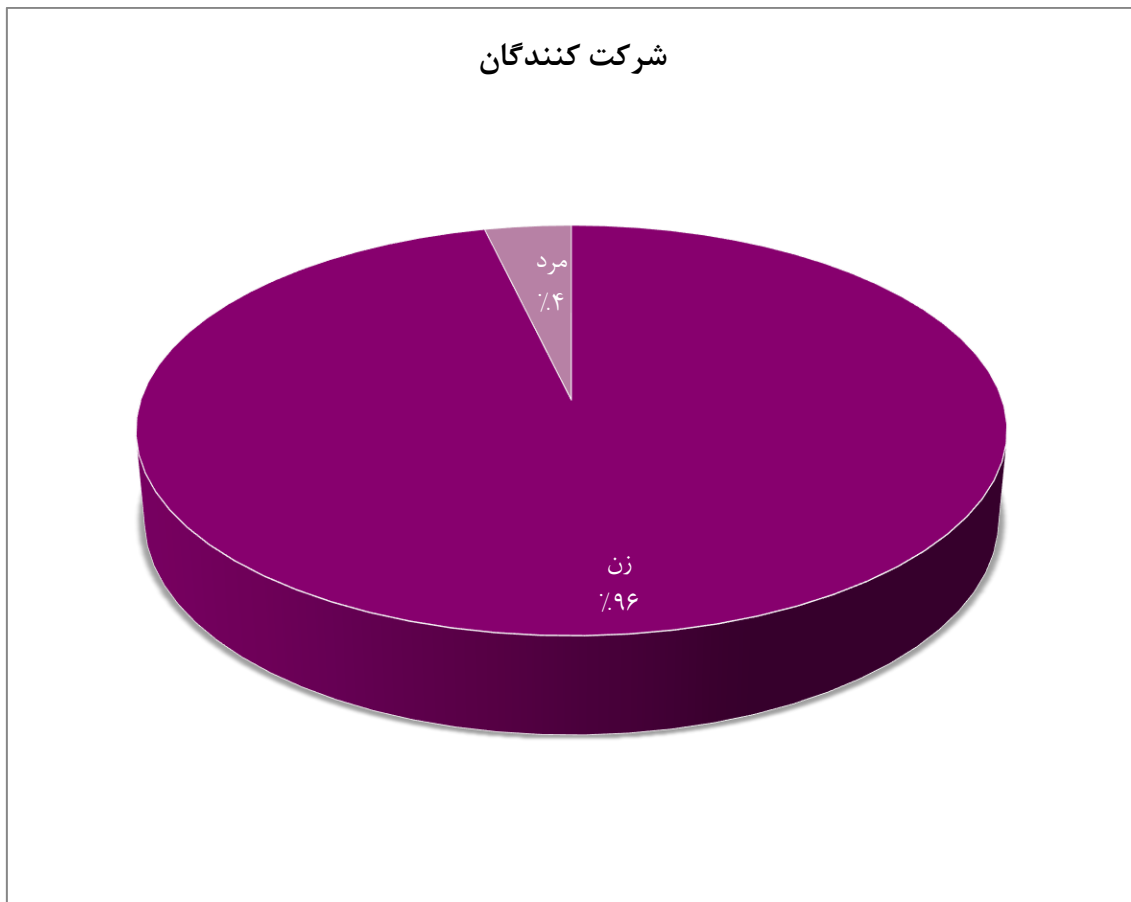
خانواده استانداری و تسهیگر سطح ۱، نظرسنجی از شرکت‌کنندگان در کارگاه‌ها)

- افزایش آگاهی افراد شرکت‌کننده به ظرفیت‌ها (یعنی توانایی‌ها و مهارت‌ها)
- افزایش تاب‌آوری فردی و در نتیجه افزایش تاب‌آوری اجتماعی.
- افزایش مهارت کنترل خشم و خشونت در خانواده.
- آشنایی فراگیران با یکدیگر و آگاه شدن نسبت به مشکلات همدیگر که منجر به همدردی و همدلی بین آنها می‌شود.
- توانمندسازی جامعه هدف در معرض خطر بالا جهت کنترل رفتارهای پرخطر خانواده‌ها، بخصوص کودکان.
- ارتقای آگاهی‌ها و سطح سلامت روانی و جسمانی و اجتماعی زنان و خانواده‌ها.
- مشارکت و اعلام رضایت جامعه هدف از طرح.
- آموزش مهارت‌های زندگی و ارتباطی همسران.
- شناسایی هیجانات و مدیریت آن در زندگی روزمره.
- شناسایی آسیب‌های اجتماعی منطقه و نحوه تاب‌آوری اجتماعی خانواده‌ها در مقابل آنها (خشونت، خودکشی، اعتیاد...).
- مشارکت همگانی در مناسبت‌ها (ایام ماه مبارک رمضان - شهادت امام علی (ع) - هفته حجاب و عفاف و...) جهت حفظ آرمان و ارزشهای دینی.
- شناسایی افراد آسیب‌پذیر و دعوت به شرکت در جلسات و در نتیجه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی.
- بحث گروهی و دو طرفه، دخیل دادن افراد شرکت‌کننده در امر آموزش موجب ارتقای یادگیری مباحث ارائه شده می‌گردد
- استفاده از روشهای متنوع تدریس در امر آموزش، بهره‌گیری از مخاطبین شرکت‌کننده و فعال در آموزش، تدریس به زبان محلی ترکی و ساده و روان جهت فهم بهتر مطالب و استفاده از احادیث و روایات بزرگان و ضرب‌المثل‌های محلی جهت تثبیت یادگیری مطالب آموزشی، پاسخ به پرسشهای کتبی شرکت‌کنندگان در پایان هر جلسه‌ی آموزشی و بعضی روزها بعد از پایان کلاسها مشاوره فردی و راهنمایی افراد مشکل‌دار به مراجع ذیصلاح
- شناخت تواناییهایی که افراد از وجود آنها در درون خود و در اجتماع بی‌اطلاع بودند.
- شناسایی منابعی که خانواده‌ها می‌توانند در مواقع ضرورت از خدمات مربوطه استفاده نمایند.
- گرایش به انجام کارهای گروهی و پرهیز از کارهای فردی

• نقاط قوت

- افزایش آگاهی افراد شرکت‌کننده به ظرفیت‌ها (یعنی توانایی‌ها و مهارت‌ها).
- افزایش تاب‌آوری فردی و در نتیجه افزایش تاب‌آوری اجتماعی.
- افزایش مهارت کنترل خشم و خشونت در خانواده.
- آشنایی فراگیران با یکدیگر و آگاه شدن نسبت به مشکلات همدیگر که منجر به همدردی و همدلی بین آنها می‌شود.
- توانمندسازی جامعه هدف در معرض خطر بالا جهت کنترل رفتارهای پرخطر خانواده‌ها، بخصوص کودکان.

- ارتقای آگاهی‌ها و سطح سلامت روانی و جسمانی و اجتماعی زنان و خانواده‌ها.
- مشارکت و اعلام رضایت جامعه هدف از طرح.
- آموزش مهارت‌های زندگی و ارتباطی همسران.
- شناسایی هیجانات و مدیریت آن در زندگی روزمره.
- شناسایی آسیب‌های اجتماعی منطقه و نحوه تاب‌آوری اجتماعی خانواده‌ها در مقابل آنها (خشونت، خودکشی، اعتیاد و...).
- مشارکت همگانی در مناسبت‌ها (ایام ماه مبارک رمضان - شهادت امام علی (ع) - هفته حجاب و عفاف و...) جهت حفظ آرمان و ارزش‌های دینی.
- شناسایی افراد آسیب پذیر و دعوت به شرکت در جلسات و در نتیجه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی.
- بحث گروهی و دو طرفه، دخیل دادن افراد شرکت کننده در امر آموزش موجب ارتقای یادگیری مباحث ارائه شده می‌گردد.
- استفاده از روش‌های متنوع تدریس در امر آموزش، بهره‌گیری از مخاطبین شرکت کننده و فعال در آموزش، تدریس به زبان محلی ترکی و ساده و روان جهت فهم بهتر مطالب و استفاده از احادیث و روایات بزرگان و ضرب‌المثل‌های محلی جهت تثبیت یادگیری مطالب آموزشی، پاسخ به پرسش‌های کتبی شرکت کنندگان در پایان هر جلسه ی آموزشی و بعضی روزها بعد از پایان کلاس‌ها مشاوره فردی و راهنمایی افراد مشکل دار به مراجع ذیصلاح
- شناخت توانایی‌هایی که افراد از وجود آنها در درون خود و در اجتماع بی اطلاع بودند.
- شناسایی منابعی که خانواده‌ها می‌توانند در مواقع ضرورت از خدمات مربوطه استفاده نمایند.
- گرایش به انجام کارهای گروهی و پرهیز از کارهای فردی

شکل ۷. نمودار جنسیت شرکت کنندگان

۵. نقشه راه تاب‌آوری محلات

۵-۱. شهرستان زنجان – کوی پونک

- سیمای محله

نام محله	• پونک
گروه مخاطب	• دختران جوان محلی با تحصیلات دانشگاهی
نوع ریسک	• بیکاری
زمان اجرا	• تابستان ۱۳۹۷
میزان ساعت	• ۶۰ ساعت
نام تسهیلگران	• تهمینه ناجی کیوی

شکل ۸. سیمای کوی پونک

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در کوی پونک

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• بیکاری دختران دانشگاهی	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در کوی پونک

۵-۲. شهرستان زنجان - اسلام آباد

- سیمای محله

شکل ۱۰. سیمای اسلام آباد

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در کوی اسلام آباد

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• حاشیه نشینی	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۳ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ ساله

شکل ۱۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در اسلام آباد

۳-۵. شهرستان زنجان - کوی صفا

- سیمای محله

شکل ۱۲. سیمای کوی صفا

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در کوی صفا

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• آسیب‌های ناشی از طلاق	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در کوی صفا

۴-۵. شهرستان ابهر - کوی طالقانی

- سیمای محله

شکل ۱۴. سیمای کوی طالقانی

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در کوی طالقانی

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	<ul style="list-style-type: none"> • بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۵. مشخصات طرح تاب‌آوری در کوی طالقانی

۵-۵. شهرستان ابهر - منطقه شنات

- سیمای محله

شکل ۱۶. سیمای منطقه شنات

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در منطقه شنات

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• اعتیاد همسران	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۲ ساله

شکل ۱۷. مشخصات طرح تاب‌آوری در منطقه شنات

۵-۶. شهرستان خدابنده – کانون بانوان

- سیمای محله

شکل ۱۸. سیمای کانون بانوان

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در کانون بانوان

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• فقر و نابرابری‌های اجتماعی	• فراگیر	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۳ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۱۹. مشخصات طرح تاب‌آوری در کانون بانوان

۵-۷. شهرستان خرمدره - روستای قلعه حسینیه

- سیمای محله

شکل ۲۰. سیمای روستای قلعه حسینیه

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای قلعه حسینیه

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• حاشیه نشینی و فقر	• فراگیر و بلندمدت	• محلی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۲ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۲۱. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای قلعه حسینیه

۵-۸. شهرستان ایجرود - روستای ینگه کند سیدلر

- سیمای محله

شکل ۲۲. سیمای روستای ینگه کند سیدلر

- نقشه راه پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری در روستای ینگه کند سیدلر

عنوان ریسک یا شوک	نوع ریسک (شوک)	سطح اجتماعی که طرح در آن اجرا شده	بازه زمانی
• فقر	• فراگیر و بلندمدت	• محلی و روستایی	• بازه زمانی کوتاه مدت: ۴ ماه • بازه زمانی بلند مدت: ۳ ساله

شکل ۲۳. مشخصات طرح تاب‌آوری در روستای ینگه کند سیدلر

گالری تصاویر فاز ۲

۶. سیمای تاب‌آوری

سیمای طرح توان‌افزایی و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در استان زنجان

معاونت امور زنان و خانواده
ریاست جمهوری

زنجان

سال ۹۷ - ۱۳۹۶

نوع ریسک‌ها	تعداد تسهیل‌گران	تعداد افراد تحت پوشش	تعداد ریسک‌ها یا شوک‌های شناسایی شده	تعداد اجتماع محلی
فراگیر بلندمدت	۲۹	۳۸۰	۸	۹

۷. سیمای ریسک

سیمای ریسک ها و شوک های شناسایی شده در طرح توان افزایی
و ارتقاء تاب‌آوری اجتماعی در جوامع محلی استان زنجان

زنجان

۸. نقشه راه

